

Historijski zbornik, sv. 74, br. 1–2, Zagreb 2021., 205 str.

U 2021. godini izašla su dva broja *Historijskog zbornika*. U prvom broju uz znanstvene radove nalazimo uobičajene rubrike Ocjene i prikazi (167–187), Skupovi, radionice, obljetnice (189–196) te In memoriam za Nobuhiro Shiba i Marca Ferru (197–205). Rubrika Skupovi, radionice, obljetnice sadrži izvještaj Tine Filipović o doktorskoj radionici Mikrohistorija socijalizma održanoj u Puli od 25. do 28. kolovoza 2021. i izvještaj Monice Priante o obilježavanju 100. godišnjice prijenosa tijela neznanog vojnika u Rim pod naslovom Centenario del Milite Ignoto 1921 – 2021 održanoj 4. studenoga 2021. u Italiji gdje je ovakvu inicijativu 1920. predložio pukovnik Giulio Douhet, a 1921. je talijanski parlament odobrio Zakon o svečanom odavanju počasti tijelu neznanog vojnika kojim se željelo odati počast svim palim vojnicima u svjetskom sukobu.

Časopis otvara rad Ante Bećira *Između političkog i kaznenog egzila – prisilne migracije u kasnosrednjovjekovnim dalmatinskim gradovima* (1–31), u kojem autor istražuje primjere političkih i kaznenih egzila u kasnosrednjovjekovnim dalmatinskim gradovima (Trogir, Zadar i Dubrovnik). Najprije minuciozno iznosi saznanja svjetske historiografije o egzilima u srednjem vijeku, te potom predlaže jasniju distinkciju između različitih tipova prisilnih migracija uvidom u konkretne dalmatinske slučajeve. Uspoređuje dalmatinski i njemu sličan talijanski kontekst kako bi posljedično iznio zaključak o kasnosrednjovjekovnoj kulturi vlasti u gradskim zajednicama.

Nedim Zahirović radu *Kada je osnovan Bihački sandžak?* (33–37) predstavlja mišljenja hrvatske i bosanskohercegovačke historiografije o tezi da je Bihački sandžak osnovan nakon osmanskog zauzeća Bihaća 19. lipnja 1592. godine. Na osnovu registracije prijenosa dva timara u Ruznamče dokazuje se da je Bihački sandžak uspostavljen neposredno nakon pada Bihaća pod osmansku vlast.

Rad *Vojnici iz Skradina u mletačkim prekomorskim kopnenim postrojbama u 18. stoljeću* (39–55) Lovorke Čoralčić otkriva udio Skradinjana u mletačkim prekomorskim vojnim postrojbama tijekom 18. stoljeća (Fanti oltramarini – pješaci i Croati a cavallo/Cavalleria Croati – konjaništvo). Rad je nastao na osnovi gradiva pohranjenog u Archivio di Stato di Venezia (fond: Inquisitori sopra l'amministrazione dei pubblici ruoli). Autorica iznosi vremenski okvir djelovanja vojnika, dobnu strukturu, dužinu trajanja vojnog djelovanja, fizičke karakteristike, kao i udio članova pojedinih obitelji u vojnoj službi.

Iva Katarina Pugelnik u članku *Prikaz hrvatskih i susjednih zemalja na karti Trojedne Kraljevine Franje Vjekoslava Kružića* (57–73) obrađuje i prezentira administrativnu kartu Trojedne Kraljevine Hrvatske, Slavonije i Dalmacije crtača i mjernika Franje Vjekoslava Kružića. Donosi široj javnosti manje poznat rad Franje Vjekoslava Kružića, s posebnim osvrtom na okolnosti i moguće razloge izrade karte. Karta se čuva u fundusu Hrvatskog povijesnog muzeja u Zagrebu.

U radu *Brojnost i značenje zelenoga kadra* (75–87) Dinko Čutura koristeći relevantnu literaturu i izvorno gradivo, piše o uzrocima nastanka zelenoga kadra, njegovoj rasprostranjenosti u Hrvatskoj i cijeloj Monarhiji tijekom Prvoga svjetskog rata te stupnju organiziranosti i utjecaju revolucionarnih ideja koje su donijeli vojnici iz ruskog zarobljeništva.

Božena Vranješ-Šoljan analizira i problematizira proces tranzicije koji je hrvatska upravno-činovnička elita prošla nakon raspada Austro-Ugarske Monarhije u radu *Tranzicija hrvatske upravne elite u Kraljevini SHS* (89–104). Pritom također razmatra društvene i političke uvjete s

kojima se hrvatska upravna elita, posebice župani, suočavala od 1918. do sredine dvadesetih godina 20. stoljeća.

Stipica Grgić i Tomislav Kardum pišu o općinskim izborima održanim u proljeće 1940. u Banovini Hrvatskoj u članku *Općinski izbori u Banovini Hrvatskoj* (105–135). Važnost ovih izbora jest da su shvaćeni kao važno referendumsko pitanje za građane – pri čemu je njihove rezultate HSS prikazivao kao veliku pobjedu ideje Banovine Hrvatske.

Sport i nogomet u historiografiji i humanističkim znanostima u Jugoslaviji i postjugoslavenskom prostoru (137–147) prilog je Ivana Žagara. Autor daje pregled relevantnih članaka i knjiga o sportskim temama na jugoslavenskom i postjugoslavenskom prostoru, objavljenih u domaćoj i inozemnoj historiografiji i humanističkim znanostima u posljednjih sedamdeset godina. Kroz međuodnos sporta, publike i društveno-političkih gibanja stvara osnovu za bolje razumijevanje jugoslavenskog društva u razdoblju kasnog socijalizma.

Posljednji je rad ovoga broja *Michel Foucault i klasne borbe u Francuskoj 1968.* (149–165) Davida Šporera. Autor razmatra Foucaultove analize problema državne i društvene moći iz sredine sedamdesetih godina 20. stoljeća. Zagovara tezu da su te analize produkt određenog vremena i da su izrasle iz postavke o post-revolucionarnoj epohi.

Drugi broj *Historijskog zbornika* za 2021. godinu otvara rad Ivana Majnarića *Domišljanje srednjovjekovnog* (207–236). Autor razmatra ideje medievalizma, područje istraživanja i odnos s medievistikom kroz sadržaj gradskog murala. Razmatra problematiku oblikovanja popularnog i znanstvenog shvaćanja srednjovjekovlja u suvremenosti i shvaćanja povijesti u prošlosti uopće.

Slijedi rad *Kaštel Perušić* (237–263) Dubravke Latinčić i Krešimira Regana u kojem prikazuju ostatke kaštela Perušić u istoimenom naselju u Lici sagrađenom tijekom druge polovice 15. stoljeća. Za osmanskog vladanja Likom ova je utvrda imala važnu ulogu, no oslobođenjem Like od osmanske vladavine potkraj 17. stoljeća je napuštena.

Dubravka Zima u članku *Od djevojčica u bijelim haljinama do nevidljivih Flâneuse: djevojačko kretanje gradskim ulicama u 19. stoljeću* (265–288) istražuje fenomen djevojačkoga hodanja po gradovima u hrvatskom dijelu Austro-Ugarske Monarhije do kraja 19. stoljeća. Radi se o tri tipa: strukturirano, rekreativno hodanje po promenadama i perivojima, hodanje gradom zbog posla te organizirano, ritualno i kolektivno hodanje u procesijama, povorkama ili grupama. Iznosi potvrde i primjere svih tipova.

U radu *Nakladnički poduhvat Ivana Kazimira Ostojića u Donjoj Tuzli početkom 20. stoljeća* (289–321) Jure Trutanić istražuje Ivana Kazimira Ostojića i njegovu nakladničku djelatnost u Donjoj Tuzli početkom 20. stoljeća. Tiskana su djela brojnih autora poput Ante Tresića Pavičića i Ante Petravića.

Goran Hutinec u članku *Savez gradova Kraljevine SHS/Jugoslavije (1927–1941)* (323–356) na temelju arhivskog gradiva prikazuje osnutak Saveza gradova Kraljevine SHS, njegov ustroj, djelovanje i transformaciju Saveza gradova Kraljevine Jugoslavije u doba diktature kralja Aleksandra.

O studentskom pokretu u Rijeci tijekom Hrvatskog proljeća piše Andrea Roknić Bežanić u radu *Studentski događaji 1971. godine u gradu Rijeci* (357–388). Autorica iznosi događaje na riječkim fakultetima i visokoškolskim ustanovama tijekom Hrvatskog proljeća i posljedice do kojih su ti događaji doveli za sudionike – nacionalno-reformski opredijeljene riječke studente.

Tina Filipović u radu *SUBNOR-ove politike i prakse sjećanja na NOR u sisačkim proslavama* (389–408) analizira djelovanje Općinskog odbora SUBNOR-a Sisak na promociji ratnih i revo-

lucionarnih tradicija kroz organizaciju proslava državnih praznika, ratnih obljetnica i javnih svečanosti tijekom 1970-ih i 1980-ih. Pritom koristi arhivske izvore Republičkog odbora SUBNOR-a i Općinskog odbora SUBNOR-a Sisak te lokalne tjedne novine Jedinstvo.

Zadnji je rad Anite Buhin (*Ne)uspjesi samoupravnog preobražaja kulture u općini Karlovac (1974-1990)* (409-429). Autorica problematizira samoupravnu interesnu zajednicu (SIZ) kulture općine Karlovac osnovanu u lipnju 1975. s ciljem provođenja kulturne politike na području općine. Rad se temelji na dokumentima iz fonda SIZ-a kulture općine Karlovac te izvještaja o događajima u kulturi iz Karlovačkog tjednika.

Broj je zaključen redovitim rubrikama *Ocjene i prikazi* (431-478) te *Znanstveni skupovi* (479-488) u kojem se nalaze izvještaj Danijele Duvnjak sa sekcije Moderne misleće žene: teme i izazovi istraživanja ženske povijesti u Hrvatskoj koja je održana na VI. kongresu hrvatskih povjesničara – Kultura održanog u Rijeci od 29. rujna do 2. listopada 2021. i izvještaj Matee Jurić sa znanstvenog skupa s međunarodnim sudjelovanjem Pad Beograda 1521. godine i njegove posljedice za hrvatski povijesni prostor održanog na Hrvatskom katoličkom sveučilištu u Zagrebu 22. studenoga 2021.

Ana Biočić

Croatia christiana periodica. Časopis Instituta za crkvenu povijest Katoličkog bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, god. 45, br. 87 (202 str.) – br. 88 (196 str.), Zagreb 2021.

Croatia Christiana periodica je časopis Instituta za crkvenu povijest Katoličkog bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu koji izlazi od 1977. godine. Tijekom 2021. objavljen je 45. svezak u dva broja, 87 i 88. Oba broja uredila je Ana Biočić, sveučilišna profesorica na Katedri crkvene povijesti Katoličko bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Časopis izdaje Katoličko bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

U 87. broju časopisa ukupno je objavljeno pet izvornih znanstvenih radova, tri pregledna rada i devet prikaza knjiga. Prvi rad napisao je Savo Marković pod naslovom *Samostan sv. Andrije u Baru (16. stoljeće)* (1-32). Marković je na temelju izvora i literature napravio analizu ženskog samostana sv. Andrije u 16. stoljeću razmatrajući njegov položaj i vanjski izgled te interijer samostanske crkve. Zatim je analizirao mogućnost postojanja stroge klauzure i starije crkve posvećene sv. Fabijanu. Potom je razmotrio način dopreme vode u samostan te iznio razmišljanja o tome kojem je redu ili staležu samostan pripadao. Rad je popraćen sa 16 slikovnih prikaza i tri transkribirana teksta u prilogu.

Saša Mrduljaš napisao je rad *Značaj prevjeravanja glavnine zahumsko-dukljanskog živilja iz katolicizma u pravoslavlje (13. – 14. stoljeće)* (33-52) u kojem je analizirao utjecaj religije na oblikovanje etničkih razlika na primjeru zahumsko-dukljanskog živilja. Iako prvotno katolički, zahumsko-dukljanski prostor postepeno je pravoslaviziran pod utjecajem srpske dinastije Nemanjića koja je u 12. stoljeću počela jačati, pri čemu nisu svi dijelovi analiziranog prostora bili jednako zahvaćeni. Osim toga, autor je u tekstu donio razmatranja i o dugoročnim posljedicama tih događaja uzevši u obzir i druge okolnosti iz kasnijih stoljeća.

Zdenko Dundović je u radu *Posjedi samostana benediktinki sv. Katarine u Zadru (16. stoljeće)* (53-88) na temelju neobjavljenih inventara posjeda iz 1599. i do sada objavljene literature ana-